Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

НН інститут культури і мистецтв

Кафедра хореографії та музичного мистецтва

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор НН інституту культури і мистецтв
_____ Олена УСТИМЕНКО-КОСОРІЧ
«30» серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Інструментування

галузь знань 02 Культура і мистецтво
спеціальність 025 Музичне мистецтво
Освітня програма/програми Музичне мистецтво
Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною комісією
НН інституту культури і мистецтв
Протокол № 1 від
«30» серпня 2024 р.
Голова _____ Олександр РУДЕНКО

Суми – 2024

Розробники:

Єрьоменко Наталія Олександрівна, старший викладач кафедри хореографії та музичного мистецтва.

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри хореографії та музичного мистецтва

Протокол № 1 від «26» серпня 2024 р.

Завідувач кафедри
доктор педагогічних наук, професор _____ Ольга ЄРЕМЕНКО

Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Освітній ступінь</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td><td>Заочна форма навчання</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Кількість кредитів – 4</td><td rowspan="15">Бакалавр</td><td colspan="2">Вибіркова</td></tr>
<tr><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>2-й, 3-й</td><td>-й</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Загальний обсяг годин – 120</td><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td>IV-й, V-й</td><td>-й, -й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td>0 год.</td><td>год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>48 год.</td><td>год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лабораторні</td></tr>
<tr><td>72 год.</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>год.</td><td>– год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Консультації:</td></tr>
<tr><td>-</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю:
IV семестр - залік</td></tr>
</table>

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою курсу є вивчення та накопичення досвіду інструментування, опанування творів провідних композиторів різних країн на практиці; використання у власній виконавській практиці основних принципів професійного інструментування.

Основними завданнями вивчення дисципліни є: опанувати специфіку інструментування для соліста (вокаліста, інструменталіста, хору) з оркестром; принципи інструментування з симфонічної партитури творів для народного оркестру, ансамблю; застосовувати базові знання з теоретичних предметів щодо головних питань практики інструментування.Засвоєння програмного матеріалу дисципліни «Інструментування» забезпечує оволодіння *загальними компетенціями* відповідно до освітньо-професійної програми «Музичне мистецтво»: ЗК 1 – здатність до спілкування державною мовою як усно, так і письмово; ЗК 2 – знання та розуміння предметної сфери та усвідомлення професійної діяльності.

Засвоєння програмного матеріалу дисципліни «Основи оркестровки для симфонічного оркестру» забезпечує оволодіння *фаховими компетенціями* відповідно до освітньо-професійної програми «Музичне мистецтво»: ФК 3 – здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва; ФК 4 – здатність усвідомлювати взаємозв’язки та взаємозалежності між теорією та практикою музичного мистецтва; ФК 11 – здатність оперувати професійною термінологією; ФК 13 – здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв’язків; ФК 20 – здатність ефективно використовувати музично – технічні засоби у педагогічній та виконавській діяльності.

Опанування дисципліни «Інструментування» » дозволить на практиці інструментувати твори для будь-якого складу оркестру, ансамблю на основі теоретичних знань, отриманих як на практичних заняттях, так і під час самостійних занять з рекомендованою літературою, правильному оформленню партитури та оркестрових голосів.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Передумовою вивчення дисципліни є попереднє опанування дисциплін: «Теорія музики», «Гармонія», «Сольфеджіо», «Всесвітня історія музичної культури», «Фах», «Додатковий музичний інструмент», «Диригування», «Інструментознавство», «Читання партитур», «Основи оркестровки» відповідно до освітньо-професійної програми «Музичне мистецтво» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

3. Результати навчання за дисципліною

Результати навчання за дисципліною «Інструментування» передбачають опанування теоретичними основами інструментування, а також оволодінням навичками практичного інструментування, перекладення фортепіанних творів та написання партитур.

Знання	**ПРН 2**	ПРН 2 – Володіти методами та навичками оркестрової та ансамблевої гри (ансамблевого / хорового співу), репетиційної роботи та концертних виступів.
Знання	**ПРН 5**	ПРН 5 – Відтворювати драматургічну концепцію музичного твору, створювати його художню інтерпретацію.
Уміння	**ПРН 3** **ПРН 18**	ПРН 3 – аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту. ПРН 18 – здатність розвивати у суспільстві засобами музичного мистецтва загальнолюдські та мистецькі цінності, демократичні та естетичні ідеали, гуманістичну мораль та національну свідомість.
Комунікація:	**ПРН 15** **ПРН 16**	ПРН 15 – здатність з дотриманням етичних норм здійснювати взаємодію та комунікацію з колегами, соціальними партнерами. ПРН 16 – здатність співробітництва, діалогу та реалізації продуктивних форм взаємодії у мистецькому закладі.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
A	Студент відмінно володіє теоретичними знаннями з основ «Інструментування» вміє аналізувати фактуру, визначати головні елементи фактури; досконало знає акустичні, технічні та виражальні властивості музичних інструментів, вміє розбиратись у

	транспонуванні, визначати стрій різних інструментів; досконало освоїв основні правила нотної графіки та оформлення партитур; використовує широкий арсенал практичних умінь та навичок інструментування музичних творів; володіє перекладом фортепіанних творів для оркестру; вміє самостійно методично правильно працювати над створенням оркестрової партитури.
B	Студент має бажання поглиблювати знання, вміння та навички в галузі інструментування творів; дуже добре володіє методикою аналізу музичних творів, знаннями про акустичні, технічні та виражальні властивості музичних інструментів та арсеналом набутих практичних умінь й навичок з інструментування музичних творів, однак з незначними помилками використовує прийоми інструментування в практичній роботі.
C	Студент володіє обмеженими теоретичними знаннями з основ інструментування, недостатньо впевнено у практичній роботі враховує акустичні, технічні та виражальні властивості музичних інструментів, помиляється у визначенні строю інструментів, їх транспонуванні; з труднощами інструментує музичний твір, нелогічно використовує прийоми інструментовки; не дотримується основних правил нотної графіки та оформлення партитур.
D	Студент на елементарному рівні володіє теоретичними основами інструментування обмеженими знаннями про акустичні, технічні та виражальні властивості музичних інструментів; має збіднений арсенал практичних умінь й навичок; з великими труднощами і помилками здійснює інструментування музичного твору.
E	У студента відсутнє бажання поглиблювати знання, вміння та навички з дисципліни «Інструментування»; на початковому рівні володіє теоретичними знаннями з основ інструментовки; відсутній арсенал практичних умінь й навичок інструментування
F	У студента відсутнє бажання вивчати основи і принципи інструментування, поглиблювати знання, навички в цій галузі; на початковому рівні володіє знаннями про музичні інструменти, їх практичне застосування і поєднання в оркестровому звучанні. Виявляє недостатню обізнаність в теоретичних питаннях інструментування; користується обмеженим арсеналом практичних умінь й навичок інструментування; з великими труднощами, з нелогічним використанням прийомів здійснює інструментування музичного твору; потребує постійної і значної теоретичної та практичної допомоги викладача.
FX	У студента відсутня мотивація щодо вивчення дисципліни та прагнення самостійно виконувати практичнотворчі завдання в сфері інструментування музичних творів; на примітивному рівні володіє теоретичними знаннями з основ інструментування, знаннями про музичні інструменти, їх техніко-виконавські характеристики; не може розібратись у транспонуванні, визначити стрій інструментів; не спроможний вірно застосовувати правила нотної графіки та оформлення партитури; потребує постійної і значної теоретичної та практичної допомоги викладача.

Розподіл балів

Поточний контроль						Разом	Сума
РОЗДІЛ 1			РОЗДІІЛ 2				
Т 1.1.	Т 1.2.	Т 1.3.	Т 2.1.	Т 2.2.	Т 2.3.		
Поточний контроль						60	100
10	10	10	10	10	10		
Контроль самостійної роботи						40	
5	7	7	5	8	8		

Т 1.1, Т 1.2 ... Т 2.3 – теми розділів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	**A**	**відмінно**
82 - 89	**B**	**добре**
74 - 81	**C**	
64 - 73	**D**	**задовільно**
60 - 63	**E**	
35-59	**FX**	**незадовільно з можливістю повторного складання**
1 - 34	**F**	**незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни**

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання може бути: написання партитури для будь якого складу оркестру або ансамблю, залік.

6. Програма навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. Оркестр та оркестрова партитура.

РОЗДІЛ 2. Інструментування як художній фактор музики.

7.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади інструментовки.

Тема 1.1. Інструментовка як вид музичної творчості. Робота над роз'ясненням сутності понять "оркестрування" та «інструментування».

Оркестр та його ознаки. Відмінність оркестру від ансамблю. Класифікація оркестрів. Склади оркестрів, їх художньо-технічні можливості та репертуарна практика. Оркестрова група та її ознаки, художньо-технічні можливості і функції. Засоби інструментовки тембр, фактура. Види інструментовки.

Тема 1.2. Основні відомості про оркестрову партитуру. Основні правила оформлення оркестрових партитур та партій.

Зразок партитурної стрічки. Повні та скорочені партитури. Правила оформлення. Позначення повної назви оркестрових груп та окремо кожного інструмента. Позначення цифр частин твору, темпу, розміру, динаміки у партитурі. Комп'ютерний набір партитури.

Тема 1.3. Види аналізу музичного твору. Горизонтальний і вертикальний аналіз. Аналіз структури твору.

Тематичний аналіз. Музична тема – втілення художнього образу. Основні музичні образи - ліричний, епічний і драматичний. Голосоведення. Аналіз окремих елементів, що характеризують твір: динаміка, темп, ритм. Гармонічний аналіз. Виразні характеристики гармонії.

Тема 1.4. Фактурний розбір музичного твору.

Типи фактур: гармонічна, поліфонічна, мішана, гармонічна з елементами поліфонії, народно-підголоскова поліфонія. Функції оркестрової фактури(мелодія, бас, фігурація, гармонічна педаль, контрапункт). Типові засоби перетворювання фактури.

Тема 1.5. Інструментування для різних складів ансамблів.

Інструментальні склади ансамблевих груп. Художні і технічні можливості, доступний репертуар. Зміст основних етапів роботи над інструментовкою для ансамблів. Вибір п'єси, урахування можливостей інструментального складу ансамблю. Аналіз клавіру. Складання плану інструментовки. Можливості модифікації складу з урахуванням сумісництва гри на різних інструментах.

РОЗДІЛ 2. Технологічні основи інструментування.

Тема 2.1. Основні правила інструментування мелодії.

Основні елементи фактури: мелодія, гармонічний супровід. Допоміжні елементи фактури: гармонічна фігурація, контрапункт, заповнення, педаль. Види та прийоми інструментовки мелодії. Правила викладення мелодії (виділення, подвоєння, способи варіювання).Фразування. Методи інструментування: сольний, ансамблевий, тутійний.

Тема 2.2. Основні прийоми інструментування гармонічної фігурації, педалі і басу.

Фактурний малюнок акомпануючих голосів. Прийоми їх викладення. Мелодичні та гармонічні фігурації. Середні голоси: дотримання логіки голосоведення. Поступовий та плавний рух голосів. Збагачення гармонічних підголосків. Педалізація. Бас.

Тема 2.3. Принципи інструментування контрапункту, поліфонії.

Термін «контрапункт» і «поліфонія»: в чому синонім . Зміст, нотні приклади, вміння визначати в клавірі. Виокремлення мелодичних підголосків. Додавання, створення мелодичних підголосків. Досягнення принципу контрастності та мелодійної виразності. Оркестрові тембри, їх практичне використання.

Тема 2.4. Особливості інструментування фортепіанних творів.

Фортепіано і оркестр: подібності та розрізнення. Зв'язок вибору п’єси з можливостями складу оркестру. Вибір інструментів для втілення різних елементів оркестрової фактури. Рівновага загального звучання.

Тема 2.5. Специфіка перекладу музичного твору з одного складу оркестру на інший.

Вибір твору для перекладання (на що звертати увагу).Засоби збереження характеру музичного твору, втілення авторського задуму композитора. Способи перекладення музичних творів для виконання на іншому інструменті або інструментальною групою. Прийоми перекладу окремих фактурних складових. Порівняльна характеристика тембральної взаємодії інструментів симфонічного та народного оркестрів. Найпоширеніші помилки перекладення. Прийоми транспозиції музичних інструментів. Спрощення технічно важких для виконання місць. Підготовка оркестрових партій.

7.2.Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост. р
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади інструментовки (VI семестр)												
Тема 1.1. Інструментовка як вид музичної творчості. Робота над роз’ясненням сутності понять “оркестрування” та «інструментування».			4			6						

Тема 1.2. Основні відомості про оркестрову партитуру. Основні правила оформлення оркестрових партитур та партій.			4			6						
Тема 1.3. Види аналізу музичного твору. Горизонтальний і вертикальний аналіз. Аналіз структури твору.			4			6						
Тема 1.4. Фактурний розбір музичного твору.			4			6						
Тема 1.5. Інструментування для різних складів ансамблів.			8			12						
Всього за семестр	**60**		**24**			**36**						
РОЗДІЛ 2. Технологічні основи інструментування (VIIсеместр)												
Тема 2.1. Основні правила інструментування мелодії.			4			6						
Тема 2.2. Основні прийоми інструментування гармонічної фігурації, педалі і басу.			4			6						
Тема 2.3. Принципи інструментування контрапункту, поліфонії.			4			6						
Тема 2.4. Особливості інструментування фортепіанних творів.			4			6						
Тема 2.5. Специфіка перекладу музичного твору з одного складу оркестру на інший.			8			12						
Всього за семестр	**60**		**24**			**36**						
Всього за курс	**120**		**48**			**72**						

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Інструментовка як вид музичної творчості. Робота над роз'ясненням сутності понять "оркестрування" та «інструментування».	4	
2	Основні відомості про оркестрову партитуру. Основні правила оформлення оркестрових партитур та партій.	4	
3	Види аналізу музичного твору. Горизонтальний і вертикальний аналіз. Аналіз структури твору.	4	
4	Фактурний розбір музичного твору.	4	

5	Інструментування для різних складів ансамблів.	8	
6	Основні правила інструментування мелодії.	4	
7	Основні прийоми інструментування гармонічної фігурації, педалі і басу.	4	
8	Принципи інструментування контрапункту, поліфонії.	4	
9	Особливості інструментування фортепіанних творів.	4	
10	Специфіка перекладу музичного твору з одного складу оркестру на інший.	8	
Разом		**48**	

Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Інструментовка як вид музичної творчості. Робота над роз'ясненням сутності понять "оркестрування" та «інструментування».	6	
2	Основні відомості про оркестрову партитуру. Основні правила оформлення оркестрових партитур та партій.	6	
3	Види аналізу музичного твору. Горизонтальний і вертикальний аналіз. Аналіз структури твору.	6	
4	Фактурний розбір музичного твору.	6	
5	Інструментування для різних складів ансамблів.	12	
6	Основні правила інструментування мелодії.	6	
7	Основні прийоми інструментування гармонічної фігурації, педалі і басу.	6	
8	Принципи інструментування контрапункту, поліфонії.	6	
9	Особливості інструментування фортепіанних творів.	6	
10	Специфіка перекладу музичного твору з одного складу оркестру на інший.	12	
Разом		**72**	

8. Рекомендовані джерела інформації

1. Гайденко А. Інструментознавство та основи теорії інструментування: Підручник.-Х.:Майдан, 2010-С.156.
2. Голючек М. Ансамбль українських народних інструментів. : Навч.посібник І-ІІ частини.- К:КНУКіМ, 2003 – С.108.
3. Губар М. Акомпанемент та імпровізація: (Навчальний посібник).- Основа,2013.-С.168.

4. Гуцал В. Інструментовка для оркестру українських народних інструментів. / Віктор Гуцал. – Київ: Музична Україна, 1988. – С. 2–82.
5. Давидов М. Історія виконавства на народних інструментах. (Українська академічна школа): підручник. / Микола Давидов. – Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2005. – 419 с.
6. Марцинковський С. Інструментознавство. Видання друге.- Рівне,1999.- С.150.
7. Мацієвський І. Ігри й співгголосся. Контонація / Музикологічні розвідки. / Ігор мацієвський. – Тернопіль, «Астон». 2002. – 170 с.
8. Мацієвський І. Музичні інструменти гуцулів.-Вінниця.Нова книга.- 2012.- С.463. 9
9. Пшеничний Д. Аранжування для народних інструментів. / Д. Пшеничний. – Київ, , Музична Україна,1980. – 118 с.
10. Пересунько В. Вивчення оркестрових інструментів: методичні рекомендації для студ. і викл. вищ. навч. закл. культ. і мист., керівн. оркестрів / уклад. В. М. Пересунько. — Вінниця : Нова Книга, 2012. — 64 с.
11. Пшеничний Д. Інструментовка для оркестру народних інструментів. / Д. Пшеничний.– Київ, Музична Україна, 1985. – 70 с.
12. Хащеватська С.С. Інструментознавство: підручник для вищих навчальних закладів культури і мистецтв III-IV рівнів акредитації. / Світлана Хащеватська. – Вінниця, 2008. – 256 с.
13. Хоткевич Г. Музичні інструменти українського народу. / Гнат Хоткевич. – Харків. 2002. – 290 с. 14.Черкаський Л. Українські народні музичні інструменти / Л. Черкаський. – Київ : Техніка, 2003. – 264 с. – (Народні джерела).

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

www.nbuv.gov.ua – веб-сайт Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського (м. Київ)
www.4uth.gov.ua – веб-сайт Державної бібліотеки України для юнацтва
www.chl.kiev.ua – веб-сайт Національної бібліотеки України для дітей
http://old.dnpb.gov.ua – веб-сайт Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського
http://ukrnotes.in.ua/poshuk.php - ноти та біографії українських композиторів

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

Музичні інструменти, бібліотечний фонд, обладнане приміщення для аудиторних занять; комп'ютерне та програмне забезпечення, мультимедійні засоби у сфері музичної діяльності, персональний комп'ютер або ноутбук.

Орієнтовний список творів, рекомендованих студентам для практичного інструментування

Українські народні пісні і танці.

Барвінський В.Українська сюїта-«Заколисана пісня», «Український танок», «Гумореска», «Лірницька пісня»,«Думка», «Марш»,«Листок до альбому» .

Й. Гайдн. Серенада №5 зі струнного квартету (F-dur)

М. Дремлюга. Мелодія (C-dur)

М.Дремлюга. Елегія(d-moll)

М.Дремлюга.Лірична пісня

М.Дремлюга Дума

М.Дремлюга Прелюдія (g-moll)

В. Косенко.Гавот (h-moll)

В.Косенко тв.2 №1 Прелюд (es-moll)

Ф.Колеса Фантастичний прелюд

Ф.Ліст Листок з альбому

Ф.Ліст Святковий полонез

М. Лисенко. Елегія(a-moll)

М. Лисенко.Романс для скрипки і фортепіано(Aes-dur) op 27

М. Лисенко. Баркарола (Пливе човен)

М.Лисенко Ор.31 Пісня без слів (F-dur)

М. Скорик. Елегія для скрипки і фортепіано.

М.Скорик Народний танець

М.Скорик Нав'язливий мотив

М.Скорик Бурлеска

А. Хачатурян. Andantino

І. Шамо.Веснянка з Української сюїти

І.Шамо Танок

Ф.Шопен. Прелюд(e-moll)

Ф.Шопен Полонези: op.40 №1,2; Полонез g-moll

Ю.Щуровський Роздум.